Váry István

A SÖTÉTSÉG ARANYKORA, AVAGY A NAGY CSÚSZTATÁS

A szimplifikáció és a nivelláció jelenségei, működése és hatása a posztmodernben[1]

I. rész

„A valóság nem kommunikációfüggő dolog, de az igazság igen, a hazugság pedig még inkább."
Dr. Botond Gyula[2]

1.

Jeff Healey kanadai blues-gitáros volt. Az 1966-ban, Torontóban született, kimagaslóan tehetséges zeneszerző a nyolcvanas években lett híres, a blues-lélek teljes átéléséből fakadó gitárjátéka autentikus, felrázó és magával ragadó volt. Az 1989-es, Patrick Swayze főszerepével fémjelzett *Road House* (Országúti diszkó) című filmben szerény személyiségével és sajátos gitárjátékával is megismerkedhetett a nagyvilág. A koncerteken középen ült egy széken, gitárját ölébe fektette, mint egy magyar citerát, és balkezével, felülről nyomva a bundozatot, jobb kézzel vízszintesen pengetve a húrokat, a „normális" gitárosok hagyományos játékmódját meghazudtolóan, virtuóz módon zenélt, *élte* a muzsikát, önfeledten merült a zene, a hangszer és a zenész, vagyis önnön személyének teljes egységébe. Miért játszott Jeff így? Mert vak volt.

Jeff Healey egyéves korában szemrák miatt elvesztette látását. Szemgolyóit ki kellett operálni, élete végéig szemprotézist használt. 2007-ben kétoldali tüdőrákot diagnosztizáltak nála, megműtötték, de 2008-ban, szarkóma következtében, 41 évesen elhunyt.

Zenekarával 1988-ban elkészítette és kiadta első hanglemezét, mely a *See the light* (Látni a fényt) című album volt. Ismerve sorsát és betegségét, ez a cím többnek bizonyult, mint borítószöveg. A nyilván nem optikai fényre utaló üzenet a benső világosság észlelésének, megértésének és az ebből fakadó internális felismeréseknek fontosságára hívja fel a figyelmet a fizikai világ érzékelhető jelenségeivel szemben. Az, hogy egy világtalan zenész ilyen egyértelmű – és megkérdőjelezhetetlen hitelességből fakadó – jelzést tesz, egyenes megvallása egy transzcendens, elsődleges szellemi valóság jelentőségének és átélési bizonyosságának. Ezzel a közvetlen, és

[1] Az írás alapját a szerző vetítettképes előadásának anyaga képezi.
[2] Dr. Botond Gyula: *Médiamágia*. Budapest, 2008, Botond Kiadó, 183. o.

kétségtelenül egyedi forrásból indított üzenettel Healey nem vágott új ösvényt, hiszen számtalan vallás, szellemi irányzat és ezoterikus mozgalom tűzte zászlajára az isteni fény – sokféle értelemben megfogalmazott – tiszta látásának vágyát, célját és átélésének igényét, amit az egyén spirituális haladásában valóban jelentős tényezőjeként értelmezhetünk.

Azonban úgy tűnik, hogy ez a *kali-juga* jelenlegi, egyre sötétebb fázisában már nem elég. Az egyensúly megbillent, a fény meglátására való törekvést nem kíséri a sötétség látására, felismerésére irányuló figyelem, és a megkülönböztetés lelkét régen elvesztett ember egyre inkább a hazugságok, becsapások, deviációk, téveszmék fogságába kerül. A sötét kor pusztító erejének legnagyobb mesterkedése ugyanis az, hogy fényként jelenik meg, vagyis igen meggyőzően annak adja ki magát.[3] Ennek a megtévesztésnek a csapda mivoltát egy sajnálatosan fel nem ismert erőviszonyban fedezhetjük fel: a valamilyen szinten törekvő emberben megvalósított, megélt isteni fényerők intenzitása alulmarad a világban tomboló sötétséggel szemben. Hangsúlyozzuk, hogy nem az égi fény gyengébb, hanem az életekben ténylegesen megjelent, realizált világosság gyenge. Az emocionális, pszichikus mozgásokat, az érzelmi vágyakat és megnyilvánulásokat, a felszínes, kedélyszintű átéléseket, a szeretet „erejének" hamis arrogálásában megjelenő képzeteket sokan hiszik isteni fénynek, azonban mindez nem képez spirituális potenciát, bármennyire is vallják, hogy az. A fosztottságban megmaradt, szelleminek vallott halovány benső mozgás szalmakerítés a tankok ellen, a mögötte való megbúvás – a tényleges spirituális megvalósítottság hiánya okán – csupán hamis és nagyképű biztonságérzet képzete, mely semmit nem ér és lényegében hatástalan az ellenerőkkel szemben. A szellemi világosság hiánya miatt képződött űrben pedig megjelennek a pótlékok, és ezek nem mások, mint a „sötétség fényei".

Így Jeff Healey üzenetével szemben fel kell vetnünk és meg kell erősítenünk a tekintetünk és szemlélésünk másik koncentratív-kontemplatív irányát: *„Látni a sötétséget!"* Tudjuk, sok háborúban, csatában az a fél jutott győzelemre, amelyik többet tudott meg ellenségéről. Kémek, felderítők és megfigyelők sokasága igyekezett az ellenfél helyzetéről, létszámáról, taktikájáról információkat gyűjteni, melyek alapján, a viszonyok és erők valós ismeretében, a felállás átlátása a megfelelő stratégia kidolgozásához vezetett. Ha ezt a szellemi úton járás szimbolikájának tekintjük, megfigyelhetjük, hogy elbukások sokaságát idézi elő az ellenerők mibenlétének irányában meglévő teljes vakság. A hamis, gőgös magabiztosság, mely szükségtelennek látja, hogy önnön útjának védelmében figyelje, átlássa és megértse korunk sötét erőinek működési mechanizmusát, olyan, mint a harcos, aki megadja magát. Fontos látnunk azt is, hogy jelen korunkban a sötétség halálos fegyvere nem a látványos, szemtől-szembeni nyílt csatában realizálódik, ahol egyértelműen és látványosan felismerhető maga az ellenfél. Legfontosabb eszköze az alattomos, rejtett beépülés, az alig látható és szinte észrevehetetlen sunyi mesterkedés, a magukat barátinak beállító ellenerők – nyájas és vonzó arculatú – felsorakoztatása és aktív mozgatása, a hétköznapok elemeibe becsúsztatott, jelentéktelennek tűnő, meggyőzően igazságnak tűnő apró vírusok injektálása. Ez az a méreg, mely még a kiválasztottak megtévesztéséhez is vezethet.

[3] *„Akkor, ha valaki azt mondja: Íme, itt a Krisztus vagy amott! – ne higgyétek. Álpróféták és álkrisztusok fognak fellépni, és nagy jeleket és csodákat visznek végbe, hogy megtévesszék, ha lehet, még a választottakat is. Lám, előre megmondtam nektek".* Máté 24,23–24. (Szent István Társulati Biblia)

2.

Az Egyesült Államokban, majd Angliában is, az 1950-es évektől kezdődően a nyolcvanas évekig számtalan keresztény vallási mozgalom, egyház és hitgyülekezet jött létre. Ezek az irányzatok tömegeket mozgattak meg, és hatásukat egyfajta ébredési hullámként jegyezték. Sok híressé vált független prédikátor tűnt fel, közöttük több karizmatikus gyógyító tartott ezreket vonzó összejöveteleket. Oral Roberts, Smith Wigglesworth, a későbbi baptista Billy Graham, David Wilkerson vagy T. L. Osborn pályafutása kezdődött ezekben az évtizedekben, s az egyik leghíresebb és egyben „legeredményesebb" William M. Branham (1909–1965) volt. Életét és munkásságát jelek, jelenések, csodák és gyógyulások kísérték, számos bibliai témát dolgozott fel prédikációiban. (Ezekről hangfelvételek készültek, melyek egy németországi testvérgyülekezethez kerültek, ahol azokat egy magyar emigráns, nevezetesen Leitermann István a hetvenes években lefordította, és szakaszos, nem szinkron magyar alámondással kazettákra rögzítette. A kész kazettákat – az akkori tiltások világában kalandos úton – becsempészte az országba. Budapesten létezett egy néhány tucat hívőt számláló követő közösség, akik „ronggyá hallgatták" azokat.) Tudomásunk szerint 28 Branham-prédikáció került Magyarországra így, melyek között gyógyító istentiszteletek vagy újszövetségi igehelyek tematikus elemzéseinek és magyarázatainak hanganyaga van, például a *Jelenések könyvében* szereplő apokalipszis-lovasokról. Azonban legnagyobb vihart kavaró igehirdetése „A kígyó magja" címmel volt hallgatható, melyben az édenkerti történet nem katolikus dogmatikának megfelelő értelmezésével állt elő.

„Az egyensúly megbillent, a fény meglátására való törekvést nem kíséri a sötétség látására, felismerésére irányuló figyelem".

Tudjuk, hogy Ádámnak és Évának – kezdetben – három gyermeke volt: Káin, Ábel és Szeth. Az ismert történetben Káin megölte Ábelt, Szeth ezután született. Branham nem kevesebbet állított, mint azt, hogy Éva az Édenkertben nemcsak Ádámmal hált, hanem – az akkor még antropomorf jellemzőkkel bíró – kígyóval is. Az előbbiből Ábel, míg a kígyótól Káin született. Ezt a prédikátor igen meggyőző igehelyekkel támasztja alá, és – többféle magyar fordítást összevetve – a szövegek értelme döntően ugyanaz. Az I. Mózes 3,15-ben a kígyó felé vetett isteni mondatban ez áll: *„ellenkezést (ellenségeskedést) vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékod (magod, utódod) és az ő ivadéka (magja, utódja) közé."* Az Újszövetségben is vannak utaló szavak, például *János evangéliumának* 8. fejezetében: *„A ti atyátok az ördög, tőle származtok"*, *„a ti atyátok dolgait cselekszitek"*, *„A sátán az atyátok, az atyátok kedvére igyekeztek tenni"*, vagy az I. János levél 3-ban: *„ördög gyermekei"*. Jézus *Máté evangéliumának* 23. fejezetében *„kígyók, mérges kígyók fajzatainak"* nevezi az írástudókat és a farizeusokat. Branham levezetésének minden elemére természetesen nem térhetünk ki, de az egész Ószövetségen végigvonuló igei, történeti és azok feltárható összefüggésein alapuló elemzése elgondolkodtató.

Ábel elvesztését Szeth „pótolta", és e két fiú ellentétes jellemének kibontakozása az azoktól származó utódokban is megmutatkozott: a kezdettől számítva Szeth ágán a hetedik Énokh volt, aki elragadtatott az égbe, míg Káin vonalán a hetedik neve Lamekh, aki szintén gyilkossá vált. Branham szerint az özönvíz Noé-történetében van az egyik rejtély: a fény és a sötétség két ága hogyan és kiben jutott a bárkára, hogyan vált az öröklődési vonal később három túlélő archetipikus csoporttá. A bárkán nyolcan voltak: Noé, aki Szeth utóda volt, Noé felesége, három fiuk (Shém, Khám, Jáfet), és azok feleségei. Branham

kifejti, közülük az egyik asszony, Khám felesége hordozta az átkozott örökséget. Azon túl, hogy a kora középkori biblikus világkép Noé gyermekeihez, Shémhez, Khámhoz és Jáfethez köti az népek elterjedésének három alapcsoportját, az ószövetségi könyvek történeteiből igen markánsan kitűnik Shém Ábrahámon, Jákobon, Dávidon átvezető isteni vonala, Jáfet rejtélyes „szigetlakóinak" csoportja és Khám valóban sötét, az isteni vonalat állandóan támadó nemzetsége. Kimutatható, hogy a khámita kananiták, a hivveusok, az ammoniták, a moábiták és ezek leszármazottjai hogyan küzdöttek folyamatosan Shém ága ellen, vagy hogyan próbáltak beépüléssel (például Ézsau/Edom vagy Salamon vonalán) belülről bomlasztást elérni, avagy a Khám leszármazottjai között milyen szereppel bírtak a khusiták, a filiszteusok vagy maga Babilon. William Branham következtetése nem más, mint az, hogy e három alapcsoport, tudniillik az isteni fényt képviselők, az egyéb eltávolodott nemzetek őseit hordozók és a sátáni rontást és sötétséget munkáló csoportok egymástól jól elkülöníthető, tényleges emberekhez és leszármazottaikhoz köthető valóságok.

Természetesen nem szeretnénk e helyütt részleteiben kielemezni Branham fejtegetését, értékelni és teológiai kritika alá vetni, csak azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy van olyan elmélet, mely szerint az emberi világban erősödő sötétségnek, globális romlásának és zuhanásának Ádámig–Éváig visszavezethető, emberi hordozó rétege van. Az alábbi jelenségek tekintetében talán nem közömbös mindezek átgondolása.

3.

Képzeljünk el egy szép nagy, kerek festőpalettát, mely új, tiszta, makulátlan fehér. Vegyük elő az eredeti alapszínek tubusait, bontsuk ki és néhány centiméter távolságra egymástól nyomjunk sorban, körbe színeket a táblára. Minden originális, érintetlen, tiszta, gyönyörködtető. A színek elevenek, azok fénye és megragadható szimbolikája elkülönült és érthető. Most vegyünk elő egy pálcát, érintsük azt a paletta egy közömbös pontjára, és kezdjünk kört húzni annak felületén. Belegázolunk a színekbe, azok megcsúsznak, elvesztik kerek formájukat és érintetlenségüket, de még mindig önállóak. Folytassuk a mozdulatot még egy körrel. Ekkor az egyes színek már összeérnek, felületük elnyúlik, eredetiségük és önállóságuk végletesen megsérül. Amennyiben tovább végezzük köröket rajzoló műveletünket, a színek keveredésével, egybenyúlásával igen tetszetős színkavalkád születik először, melynek látványértéke is lehet, de az eredetiség és az önállóság isteni „szín-játékát" végleg elfelejthetjük. Majd e csodálatos, de csalóka kaleidoszkópi varázs után a romlás és a teljes megsemmisülés végzete tör utat, szinte észrevehetetlenül. Kitartásunk meghozza eredményét: végső stádium egy szürke katyvasz, melyben minden eredetiség felismerhetetlen, elkülöníthetetlen, és egységes megsemmisülésben halottá vált, jellegtelen és értéktelen monokróm anyag a végtermék.

„(…) nem az égi fény gyengébb, hanem az életekben ténylegesen megjelent, realizált világosság gyenge."

Ez történt a világban. A principiális erejében és mélységében intenzív, szellemi síkon létező aranykori emberi állapot zuhanásának folyamatában az emberi rasszok, népek, nemzetségek és családok – fizikailag is, de identitásukban még hosszabb ideig – elkülönülten léteztek, s hordozták külön-külön saját társadalmuk, kialakuló kultúrájuk – és kultuszaik – sajátos és önálló vonásait. Hitük, életük, életvitelük, önfenntartásuk minden tényked ése, létlátásuk, gondolataik, tanulásuk és gyakorlásuk révén kialakult, s kézzel művelt teremtő aktusaik differenciált, csak az egyes csoportokra jellemző

autonóm formákat és produktumok halmazait hozták létre. Ez a kézműves, megvalósított, sajátos megnyilvánulási gazdagság tiszta volt, értékét, erejét a princípiumokhoz való közvetlen kötődés, az isteni rendhez való alkalmazkodás eszméjének érvényesítése, a kozmikus, emberfeletti lét szimbólumainak értett és élt földi – folyamatos és változatos – megjelenítése és alkalmazása hordozta, úgy szakrális, mint hétköznapi téren. A kultúra sajátos volt, megnyilvánulásának minden eleme csak egy közösség önálló tulajdonaként létezett és működött, azt őrizték és ügyeltek érinthetetlenségére. Egyszer csak elkezdődött a népek mozgása, és mindegyik önmagával együtt hordta-vitte, azután adta-vette az értékeit, az értékeket, vagy éppen erőszakosan „közvetítette" azokat, mely egyedi értékek így, más közegbe jutva, a keveredés és az átformálódás mindenirányú veszélyének kitéve, egy nivelláló – és lényegiségüket elveszejtő – transzmutáció folyamatába zuhantak. Az őrzés megszűnt, és mivel az elemek elmozdultak, távolra vetődve nem is jelenthették már ugyanazt, mint eredeti helyükön. Ez a mozgás nem csak fizikai értelemben értendő: egyénnek és közösségnek az istenitől való eltávolodásában valósult meg igazán. Ez a tudati törés, a tudatállapot ilyetén megváltozása volt a nagy szürkeség megteremtője és potenciális működtetője.

Hosszú időt átugorva a 21. századhoz érünk, ahol már minden felismerhetetlen. Ez önmagában még nem lenne tragikus, de a folyamatok belső mozgatóiban – amennyiben kikutatjuk és feltárjuk azokat – megmutatkoznak a jelenség emberalatti, lehúzó és sötét tendenciái. Elsősorban az egyediség és az eredetiség – ami magát az értékhordozást képviselte – teljes eltűnése a feltűnő, melynek mezsgyéjén a kincs globális elvesztését, a valódi értékre való érzéketlenséget, vagyis magasztos nem-értékként való meghatározását fedezhetjük fel. Véglegesen ördögivé akkor válik a folyamat, amikor mindezek ellenére az „érték-elést" és a megkülönböztetés gyakorlatát próbálja az ember megvalósítani a szürkeség-

ben, s nem veszi észre, hogy amit ennek alapjául ebből az élettelenből elővesz, az már nincs, nem az, ami, vagy hamis, és egy vulgáris karikatúrára redukált váz csupán. Nem veszi tudomásul, hogy már megtörtént az emberi világ gyönyörű komplexitásának, diverzitásának, szelektivitásának és látványos sokszínűségének végleges megalázása, letiprása és lerombolása. A „valamit tudás" nagyképű villogása csak a maradék szürke, valóságidegen műtermékekkel tud operálni, abból elemeket kiragadva eredetiséget és tisztaságot kiált, nem látva a megváltozások, átalakulások évezredes és komplex folyamatainak hatásait, melyekben már minden elveszett. Az, aki kiesett egy magasabb pozícióból, már nem láthatja, honnan esett ki, a leesett szintjéről nincs rálátása arra, ahonnan leesett. Egy alsó pontból való feltekintés látványának tartalma nem lehet ugyanaz, mint a felső pont helyéből szemlélt látványtartalom, honnan lezuhant. A lent és a fent belátható horizontja között univerzális lett a különbség. A legalacsonyabb szinten ily módon kiemelt és determinált értékek mindezek okán már alapvetően hamisak és egy virtuális fantáziavilág utópisztikus – és lélektelen – megvalósulását idézik meg. A végén sztereotípiák, automatizmusok, a korszellem diktálta egységes tömegnézetek, hamis berögzülések, új és „rövidtávú hagyományok" denominált tényezői, globalizált és uniformizálódott fogalmi szűklátókörűségek halmazai határoznak meg mindent.

A matrjoska baba nem orosz találmány, évszázadokkal az Oroszországban történő meghonosodás előtt elterjedt volt Japánban. A székelykapu nem erdélyi ősiségből ered: kétezer évvel ezelőtt voltak ilyen kapuk Irán területén. A lecsó nem magyar étel, bolgár népi zöldségfogás volt évszázadokkal ezelőtt, ahogy a brassói aprópecsenye sem brassói, és a székelykáposzta sem székely. A Magyarországon élő bolgárkertészek a törököktől szerezték tudásukat, az pedig mezopotámiai örökség volt. Bármiről állíthatja valaki, hogy ez bizony az, ami, valamiféle ősi és eredeti, de korunkban mindig élhetünk a gyanúperrel, hogy nem az. Az összekevertségbe vetett hálóban bármi fennakadhat, azok alapértékként való manipulálása nyílt és szabad, sőt dicséretes, és a kikapott elemek átcímkézésével már egész iparág foglalkozik.[4]

Az ilyen folyamatok legsötétebb eleme azonban ezeken is túlmutat: a súlyos egyszerűsítési, minimalizálási, letaszító attitűd, mely a szimplifikációban és a nivellációban[5] realizálódik, minden maradék fény kioltódását előidézi. Az a lopakodó üzemmódban ledolgozó gondolkodási lustaság, ami a modern ember sajátja, és amit tudati vagy agyi rezsicsökkentésnek csúfolhatunk, minden területet alattomosan átszó és felfal, és mindig mindenben a rövidebb út választásában realizálódik. Az individuum gondolkozási mechanizmusának elemei komplexitásukat vesztették, a szellemi-lelki tunyaság és érdektelenség a belső értelmi mozgásokat minimális hosszra vágta, a bepakolásra készen tartott, csoportosító-besoroló fiókok száma egyre kevesebb. A nivellációban működő szintezés kiteljesedése maga a beszűkülés, a kategóriák határainak megsemmisítése, a létényezők eredendő sokaságának „egységesí-

„Azt mondják, az információs társadalom világában élünk, ezzel szemben az átlagember alulinformáltsága minden képzeletet felülmúl."

[4] Ezzel kapcsolatban mondja Bogár László a *„végzetesen veszélyes globális médiáról"*, hogy *„valóságipari művek"*.

[5] *Simplificare* (lat.): egyszerűsítés, leegyszerűsítés, csökkentés; *nivelatio* (lat.): szintezés, egy szintre hozás, kiegyenlítés, egyenlővé tétel, különbségek egy színvonalra hozása, különbség eltüntetése.

[6] Botond Gyula: i. m. 77. o.

tése", a fogalmi elemek, jelképes tartalmak sokszínűségének lemeszelése, a fix *„vonatkoztatási pontok destabilizálása"*.[6] A fogalmak és a tárgyi világ elemei összemosása már a közmédiában folyik, a hírek, a reklámok és a sorozatok adják a lovat a szintek egyre lejjebb tolása alá, s a szellemi mélységeket hordozó, valamilyen spirituális magasrendűséget őrző tényezők is áldozattá válnak. A vallásról, Istenről, egy népről vagy konkrétan egy emberről, a *jógáról* vagy egy művészeti ágról, egy stílusról vagy akár egy zöldségféléről is olyan elnagyolt, felületes, valójában lényegi információktól mentes – és ezzel végletesen hamis – képe van sokaknak, hogy az szinte semelyik elemében nem fedi a valóságot. Ennek a – stúdiótechnikából kölcsönzött fogalommal megragadva – „lekeverésnek" a végeredménye maga a tragédia: az individuum olyan világban tudja magát, egy lefixált, pinceszintű világképpel, mely semmilyen elemében nem létezik.

Ez a *nagy csúsztatás* létromboló folyamata.

4.

A világról alkotott képünket születésünk óta tapasztalatok és információk formálják, határozzák meg, s ez utóbbiaknak főleg – az egyén által közvetlenül nem tapasztalható, nem hozzáférhető – valóságok megismerésének lehetőségét kellene hordoznia. Azt mondják, az információs társadalom világában élünk, ezzel szemben az átlagember alulinformáltsága minden képzeletet felülmúl. Ennek egyik oka az, hogy az infóáradat és -túltengés semmilyen lényegiséget nem hordoz, az emberi lét alapvető – és fontos – elemeit messze kerüli, s ha a sok ferdítés és valótlanság között valami igaz tényszerűség meg is jelenik, az a lényegtelen elemek sokaságára vonatkozik. Maga a megjelenő tartalom, amit információnak nevezünk, formájában (szöveg, szavak, hang, szín, időtartam), közvetítési struktúrájában, elemeinek részleteiben kiváló lehetőséget ad a sötétség működtetésének rejtett, alattomos folyamatához, melyben a fondorlatos rábeszélés, meggyőzés apró magja vettetik el, hogy szárba szökkenve az elégedettség, megelégedés gyümölcsét érlelje a tudatban. Ennek a létellenes, mentális nyálcsorgatást gerjesztő „ételnek" a tálalása elragadó: ez a mélyből fakadó, a lét fényének kioltását hordozó, tudásnak álcázott, kifordított valami úgy kelti a jóllakottság érzetét, hogy valójában a hiányt (szellemi és mentális „vitaminhiányt") növeli, s a meg- és kiüresedést táplálja az „értelmes lekötöttség" tudati, kielégült – és tompa – mámorában. (Ahogy Botond Gyula írja: *„kellemes időtöltés a tudat üresjárati futtatása"*.)[7]

A régi időkben a lét elemeinek, fogalmainak, tárgyainak megvoltak az eredendő és stabil helyeik, és ezt őseink az égi, isteni rendnek nevezték, melyet nem kevergettek, azt nem bontották meg, nem vágtak szét és nem helyeztek át, s ennek a szellemi látásnak-tudásnak őrzése és átörökítése volt a tanítás és tanulás egyetlen tartalma. Az egyes valóságok meghatározó elemei csak ehhez az egy rendhez voltak rendelve, s határozottan megkülönböztették a lét szakrális és a profán területeit. (A hétköznapok világát is szakrális tényezők határozták meg, de ennek is megvolt a sajátos rítusú, szellemi törvények által vezérelt rendszere.) Ehhez képest ma minden kevert és kifordított[8] lett úgy, hogy az áttolt, átrabolt fogalmi és tárgyi „ismeret", melyre épül, eleve kifosztott és lenullázott, vagy torz és elhazudott, és egy alattomos értékcserére épül.

[7] *„(…) a posztmodern tömegmédia a létet úgy tölti be, hogy közben kiüresíti"*. Uo. 139. o.

[8] A szanszkritban: *viparjaja*: elsősorban kifordított, visszafordított, kifordítottság, hiány.

Az információ hamis szuggesztiója az alábbi formákat ölti a fogalmak és a tárgyak körében:

- *álinformációk*, melyek a hazugság kifinomult változatai, ezeken belül a dezinformáció, a félretájékoztatás, mely nem a tudatlanság elérésére, hanem a hamis tudásra alapozott határozott véleményalkotásra ösztönöz, terel, és a közvéleményt egy állásfoglalás, álláspont irányába történő elmozdulásra készteti;
- a *felszínes vagy pontatlan információk*, melyek éppen az adott tárgyhoz köthető lényeges momentumokat „felejtik" el, ezzel hamis képalkotást gerjesztenek;
- a *figyelemelterelés*, mely egy lényegesebb valóságelem el- és lefedését célozza;
- a *hamisítás*, mely igaz hírelemek sorába egyetlen valótlan tagot csúsztat, és ez a kicsi és jelentéktelennek tartott momentum észrevétlenül egy egész hír előjelét meghatározza, abban hamis tartalmat felvázolva ferde értelmezést idéz elő;
- *értéktelenítés:* amikor az információ minden eleme igaz, de a belerejtett markáns sugallat, melyet a tálalás, a forma és a részletekbe bújtatott pszichikai elemek sokasága határoz meg, lényegteleníti, elsilányítja magát a valós értéket, vagy eltereli arról a figyelmet, visszaélve az egyén szétesett gondolatvilágával.

Mindezeken belül a felhasznált – és gyakran erőszakkal „túlhasznált", „előretolt" – fogalmak használatának formája és értelme, kifejtett magyarázata hordozza a sötétség elemeit: egy-egy meghatározó kifejezés saját, evidens szövegkörnyezetéből történő kiiktatása, mellőzése, vagy egyszerűsítése, kiüresítése, jelentésének megváltoztatása, meghamisítása, némely tartalmi elem átírása mind-mind egy eltorzult, a transzcendens irányától végletesen elforduló és a szellemi alapvetés jelentőségétől megfosztott világkép kialakulását munkálja.

Jellemző metódus a csúsztatás, amikor – jelképesen megfogalmazva – egy fundamentális fogalmi pontsorozatokból álló, összefüggéseiben logikus, elviekben megbonthatatlan, ép és egész lételemet úgy interpretálnak, hogy benne egyetlen pont el van mozdítva. Az ilyen jelenség figyelmen kívül hagyása vagy jelentéktelen momentumnak nevezése minden létlátási eltévelyedés kiindulópontja lehet. Az a rátekintés, mely nem látja okát és szükségességét annak, hogy ragaszkodjon az eredetiséghez, a pontossághoz, a korrektséghez és a valóság komplexitásának, teljességének átlátó megértéséhez, kritika és viszonyítás nélküli el- és befogadásához, minden szelleminek hátat fordító modern ember sajátossága.

5.

Ismét egy kitalált – és kissé morbid – történet szimbolikus átgondolására biztatjuk az olvasót.

Képzeljük el, hogy születik egy gyermek, akinek mindkét kézfején csak egy-egy ujj van. Ezen felül csak pozitívumokat tételezzünk róla: szép, ügyes, okos, jól nevelt, jól tanul. Olyan tíz éves korában egyszer azt mondja szüleinek: „Szeretnék zongorázni!" Az érthetően meglepett szülők keresik a megoldást, és – jómódúak lévén – eljutnak odáig, hogy vesznek egy zongorát. Beíratják egy – szintén meglepődött – magántanárhoz, aki jó pedagógiai érzékkel elkezdi tanítani a fiúcskát, és hamarosan észreveszi, hogy két kicsi ujjával igen ügyesen pötyög. Látva a gyermek örömét, a zongoratanár fokozza a tempót, komoly művek megtanítását tervezi. Eljutnak odáig, hogy Beethoven egyik zongoraversenyét veszi elő, de mivel igen összetett mű, megfizeti, mondjuk Jandó Jenőt, hogy írjon e műről egy kétujjas átiratot. A híres zongoramű-

vész el is készíti gyermekünknek a változatot, és ő szépen megtanulja és lejátssza. Lehetséges egy ilyen eset? Igen. Milyen elragadó, milyen szép és szeretetteljes, milyen megható! Csak egy a probléma, az viszont végzetes: Beethoven zongoraversenye, *maga a mű*, mindeközben *eltűnt, megsemmisült, elveszett!*

Ez a szimplifikáció és a nivelláció ördögi köre. Egy hagyományosan komplex érték megvágása nagy bűn, és már a kezdeti pillanatában az: egy teljes, hosszú mondatból egyetlen betű elhagyása – mely sokaknak jelentéktelen változtatásnak tűnik – már a zuhanás folyamatát implikálja. Tudjuk, hogy hatalmas, régi és tradicionális társadalmak omlottak össze annak okán, hogy kultuszukban apró kis vágásokat, változtatásokat engedtek, csúsztattak be azok sugallatára, akik már nem voltak képesek a teljesség képviselésére. Azt is tudjuk, hogy más társadalmak, közösségek (például Egyiptom, azték birodalom) adott időben elszántan és halálig küzdöttek azért, hogy a működő kultuszon, annak semelyik elemén semmilyen csorba soha ne essen, fenntartása és működtetése generációról generációra változatlan maradjon.

A sok kicsi törlés eredménye mára végletesen üres tábla. A nagy hazugság pedig az, hogy maguk a törlők állnak elő azzal, hogy még van ott valami nagy érték…

6.

Nézzünk ismét egy képzeletbeli történetet. Tegyük fel, hogy előáll egy ember azzal a kijelentéssel, hogy kétkerekű, lábbal hajtott jármű az autó. Lehetséges ez? Miért ne, legfeljebb kettős reagálást vált ki: van, aki megsajnálja, mert téved, van, aki bolondnak nézi. De ezek ellenére állíthat valaki ilyesmit, ő dolga, nem árt vele. Az ártás – elsősorban önmagával szemben – nem is ezen állításban van, hanem abban, hogy kijelentése mögött „jó testvérként", burkoltan és tudattalanul egy tagadás rejtőzik, melynek áldozatává vált: amennyiben szerinte a kétkerekű jármű az autó, akkor evidens, hogy a robbanómotorral hajtott négykerekű *nem az*. Ennek az egyszerű történetnek a hátterében olyan működő tendenciák lelhetők, melyek az élet minden területén kifejtik romboló hatásukat. Ha egy ember meglát valahol egy *ászana* pózban lévő másikat, azonnal megállapítja, hogy az „jógázik" – ez a végletesen eltagadott, elhazudott és lesilányított tartalmi lényegiség esete. Ha valaki egy megváltoztatott, szimplifikált és megfosztott lételemet igenel, akkor eredendő, teljes és érintetlen valóságának tagadójává válik.

Még a hatvanas években – természetesen nem a mély és teljes differenciáltság jegyében – egyfajta megkülönböztetés terjedt el az elcsendesülő szemlélődés szellemi gyakorlatának fogalmi körében. A relaxáció és a meditáció jelentésbeli elkülönítése és értelmezése egyfajta alap volt a kettő megkülönböztetésére. Legalább tudták, hogy a meditáció nem relaxáció, és fordítva. A *jóga* fogalmával kapcsolatban, a profán világban azonban – romboló és értéktaszító módon – nem született ilyen megkülönböztetés, így aztán – az indiai hagyományból felületesen kiragadott – szimpla egészségjavító tornagyakorlatok egy lapra kerültek a magasrendű spirituális realizáció komplex, kontemplatív útját választó emberek aszkézisével. Ezen a téren már a vicc fogalma alatti összemosási szintek is megjelentek: *„Jóga kortól függetlenül bárkinek!"*, *„stresszoldó jóga"*, a *hatha-jóga* kereteiben: *„izomlazítás, jógalazítás"*. Egy hirdetés írja, hogy *„a jóga évezredek óta ismert sport"*, van már *„nevető jóga"*, *„karcsúsító jóga"*, *„kisbabás jóga"*, *„ovi jóga"*, *„tini jóga"*, *„arc-jóga"* vagy éppen *„hormon jóga"*. Ha mindezt valami másnak nevezték volna el, megmaradt volna helyén, rejtetten az önmegismerés és megszabadulás eme ösvényének, metó-

dusának értelme, mint szellemi tartalmat őrző fogalom. A mai hétköznapi értelmezésben így lett a magasrendű, spirituális, meditatív szemlélődő metódusból szimpla nézelődés.

A német Karl Baedeker 1859-ben hunyt el, életének fő tevékenysége, mely híressé is tette, az általa írt, praktikus adatokkal telehalmozott, ismeretterjesztő útikönyvek írása volt. A 20. század elején neve, a Baedeker már elismert és köztudott fogalmi jelentést takart: „az" útikönyvét. Nem telt bele pár évtized, már minden útikönyvet *„bédekkernek"* hívtak, bárki írta vagy adta ki. Utazók szállóigéjévé vált a mondás: *„Megnézem a bédekkerben!"* – vagyis egy bármilyen útikönyvben.

Az amerikai hadiipar a második világháborúban pályázatot írt ki katonai terepjárók gyártására. Három cég jelentkezett prototípussal, az egyik a Willys-Overland volt, amely a háború után közhasználatú, utcai változatú gyártásukra állt át, és e sajátos formájú, erős járműveket Jeep néven szabadalmaztatták. Nem telt el pár évtized és a világon minden terepjárót Jeepnek (jó magyarul: *dzsip*) kezdtek nevezni. Ez is a még halovány, de konkrét és markáns nivelláció és szimplifikáció esete.

A komplexitás a modern embernek már átláthatatlan, érthetetlen, és – *horribile dictu* – szükségtelen bonyolítás, a tompaságból és felületességből fakadó „ne kelljen annyi mindent megkülönböztetni" attitűdje az összevonásokkal és egybegyúrásokkal kényelmes fotelt tol a kiüresedett gondolatvilág alá, és rögzíti a profán világban az „ez meg úgy is ugyanaz" továbbgondolástól mentes létképét. A médiajárvány lágy diktatúrájának kioltó folyamataiban, melyben *„mindenre egyszerű és rövidre zárt válaszokat"* kínálnak (Botond Gy.), az igazság és annak részletei már nem érdekli a gondolkozást fárasztónak tartó modern embert, ezért kísérletet sem tesz arra, hogy egy-egy tétellel kapcsolatos ismereteinek utánajárjon. (Ezt ellenőrzésnek hívják.)[9] „A nálam okosabb megmondó közöljön, azt átgondolásmentesen el is fogadom, nehogy nekem kelljen valamit kilogikáznom" – mondja a modern ember, és már rálátása sincs arra, hogy minden világról alkotott képe eleve – e folyamatok révén rögzült – prekoncepcióból fakad, egy szűk viszonyítás terében formálódik. Egy fixált világképben, mely korunkban masszívan ateista, materialista és evolucionista. Kimozdíthatatlan elemek képezik a besorolás helyeit, és már régen nem létezik az az eloldott, „légüres tér", melyben köteléktől mentes rálátása lenne az egyénnek bármire. Korunk embere eleve formába öntve ismeri fel magát és a világot, és ennek a tisztánlátás érdekében történő feloldása, mint szellemi akció, régen lezáródott lehetőség; ezt az ajtót maga az ember zárta önmagára.

„[Az információ] kiváló lehetőséget ad a sötétség működtetésének rejtett, alattomos folyamatához".

Példákat a gasztronómia világában is találunk. Van egy nyári üdítő finomság, a görög gyümölcsleves, mely narancsból, narancsléből, narancslikőrből és tejszínből, főzés nélkül készül. A narancs és az elnevezés okán a görögökkel és a mediterrán világgal való párosítás szinte magától értetődik, azonban van a dologban egy nem ismert csavar: az ételt egy magyar szakács, a hatvanas és hetvenes évek budapesti séfjeinek markáns egyénisége, Görög Rudolf találta ki, és nevezte el – nemes egyszerűséggel – saját magáról. Máris ott tartunk, hogy valami nem az, ami. A nevekkel bizony lehet operálni. Ilyen a Cézár-

[9] *„A megtévesztő, hamis jelek kiszűrése tanulást, gyakorlást és (keserű) tapasztalatokat igényel."* Botond Gyula: i. m. 21. o. Valamint: *„a tiszta tudat nagyfokú világ- és önismeretet igényel."* E. Aronson és A. R. Pratkanis: *A rábeszélőgép. Élni és visszaélni a meggyőzés mindennapos mesterségével.* Budapest, 1992, Ab Ovo Kiadó, 28. o.

saláta is, melyet egyszerű történelmi ismereteink alapján automatikusan a római császárhoz kötünk, ráadásul tényleg „császári" fogásról van szó, pedig egy olasz származású szakács, Ceasar Cardini találta ki 1956 előtt Mexikóban, alapanyaghiányos kényszerhelyzetben. (Záráskor beesett vendégeknek dobta össze, nem gondolván, milyen sikertörténet születik belőle.) Hasonló összemosódást idézett meg egy időben a budapesti Pozsonyi utcában működő Keleti Életmód Centrum. A név sok futó ezoterikus körben bírt nagy népszerűséggel, pedig alapja roppant hétköznapi volt: Keleti Mária, mint vezetője és tulajdonosa a boltnak, üzletpolitikai szempontból okosan és furmányosan lovagolta meg nevének jelentését. Ismét valami, ami nem az, ami.

Mindenki ismeri a magyar Illés együttest. A zenekar neve annak zongorista alapítójához, vezetőjéhez, Illés Lajoshoz köthető. Ha lett volna az együttes fénykorában olyan gondolkodó, aki a jelen tárgyalt folyamatokban figyelő tekintettel vizsgálódik, valószínűleg profetikus jóslatokba bocsátkozott volna a tekintetben, hogy mikor jön el a látványos összegyúrások olyan időpontja, amikor az Illés együttest és a világban sokkal jobban ismert bibliai Illés prófétát összekapcsolják. A fogadásokat emberünk megnyerte volna: egy idő után megjelent a lemezborítókon és a koncertek háttérképein Illés próféta szekerének stilizált képe. Csupán egy név okán…

A digitális világ egyik meghatározó nagy találmánya volt a DVD. Mindenki – szinte automatikusan, a három betű alapján – Digital Video Disc néven emlegette a filmes felhasználások miatt, azonban nem az: Digital Versatile Disc a szabadalmi neve. Ez egyébként egy teljesen lényegtelen momentum, önmagában szükségtelen a tárgyalása, hiszen semmilyen gyakorlati hatással nem bír, azonban mikroszinten a folyamat működésének jó példáját adja az automatikus, felületes, eltolt és elcsúsztatott tárgyi képek rögzülésének mibenlétére.

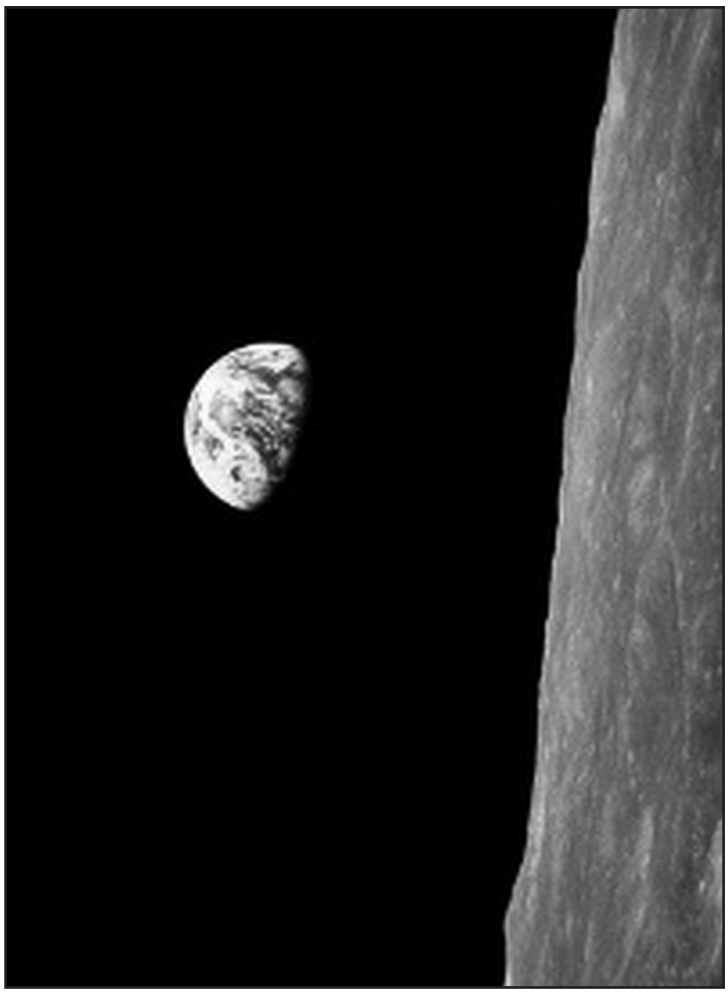
Székelyföldön, egy időben, nagy népszerűségnek örvendett Fásy Ádám szórakoztató, zenés műsora a tévében. Címe – érthetően – „Fásy mulató" volt, azonban az ottani egyszerű emberek rendre *„Fás mulatónak"* nevezték. Mert a „fa" és a „fás" szavak – az azonnali asszociációk mentén – sokkal közérthetőbbek és ismertebbek, mint a „Fásy". Van egy bélműködésre ható gyógyszer, a Tisasen. Kimondva „tiszaszen", melyet több mamika *„tiszaszemként"* ejt ki, mert a „Tisza", mint ismert folyó és a „szem", mint az egy szem gyógyszerre utaló fogalom egyszerű és érthető magyar szavak, és nem kell annak kiejtésével és fogalmi tartalmával kapcsolatban semmilyen hozzáfűzendő magyarázatot és továbbgondolást alkalmazni. Ez az ugyancsak jelentéktelennek felfogható eset valójában egy rettenetet hordoz magában: bizonyítja annak a „lényeglenyúzó", egyszerűsítő, a gondolkozás igényétől megfosztott metódusnak a markáns meglétét, amiről ne gondoljuk, hogy csak ezen a szinten nyilvánul meg. Ez a sötét erő az egyén létismereti, gondolati világából már csak felfelé terjeszkedően, a mindenre irányuló bekebelezés szándékával fog tovább lépni, rombolni és mindent egybedarálni. Hasonló hátterű mozgásokból lett annak idején például a Balatonból „Balcsi", Kőbánya-Kispestből (ejnye, de hosszú!) „Köki", a papírzsebkendőből „pézsé" vagy a magyar nyelv teljesen nivellálódott formáját hordozó SMS-terminológiában a szeretlekből például „szercsizlek". „Ilyen ártatlan semmiségeken nem kell fennakadni!" – mondanák sokan, de bele

„A hamis, gőgös magabiztosság, mely szükségtelennek látja, hogy önnön útjának védelmében figyelje, átlássa és megértse korunk sötét erőinek működési mechanizmusát, olyan, mint a harcos, aki megadja magát."

kell gondolnunk abba, hogy ha igen nagy különbség is van egy viszonylag veszélytelen gumilövedék és egy 122 mm-es ágyúlövedék között, azért *mindkettőt fegyverből lőtték ki*, és mind a fegyver kezelőjének, mind a lövedéknek nem pozitív a szándéka egyik esetben sem. A kicsi eszközök működésének tanulmányozásával pedig nagyon jól feltárhatjuk a nagyokét.

E jelenség megnyilvánulására van egy budapesti példa. A belvárosi Rákóczi út II. Rákóczi Ferenc fejedelemről neveztetett el, egyik neves, több változást megélt üzlete – bezárásáig – a Rákóczi Grillház volt. Tudunk egy másik Rákócziról, aki János volt és szakácsmester, az ötvenes évek egyik legismertebb vendéglátósaként dolgozott, nagy találmánya, amiről igazán híres lett, egy lepényféle habos túrós sütemény. Ezt végül róla nevezték el, ez a Rákóczi túrós lepény. A fent említett grillház egyik hatalmas üvegablakán – eléggé gyatrán megalkotott – reklámkép virított: Rákóczi fejedelem egy tányért tart a kezében, melyen egy Rákóczi túrós pite van. Ezt talán sokan észre sem vették, vagy akik látták, csak bólintottak rá, de lehet, hogy egyesek nevettek is rajta. Egy hétköznapi, profán megközelítésben ennek semmi jelentősége, a két Rákóczinak már úgy is mindegy, és aki ide bement süteményt enni, annak is. Azonban a jelenség hátterét kell megragadnunk, mert ami egy mikrovilágban működőképesen megjelenik, az más, nagyobb volumenű téren, talán éppen egy jelentős ügyben, ugyanígy láthatatlan hatóerőként mozgathat dolgokat a háttérből. A két Rákóczi ilyetén összemosása sem jóhiszemű poén, hanem a csúsztatás sok apró – és ártalmatlannak tűnő – lépéseinek egyike, melyben a szintezés és a ferdítés markáns tényezőként – mint kiirthatatlan gaz – már jelen van, és így képes rejtetten elindítani bizonyos dominókockák egymás utáni eldőlését. Végül elképzelhetjük a bamba, tompa embert, akiben ennek a látványnak az okán tudatosul, hogy Rákóczi fejedelem valójában cukrász volt, aki feltalálta a túrós pitét.

A látványos ferdítések egyik eklatáns példáját maga a NASA alkotta meg, és máig érthetetlen, hogy az űrkutatással foglalkozó és azt imádó emberek hogyan-hogy nem kapták fel a fejüket erre a nyilvánvaló badarságra. Az alapja egy fénykép, az egyébként látványosan szép fotón a Hold felülete látszik, felette pedig, távolban, a Föld. A kép hivatalos címe: *„Földfelkelte a Holdon”*. Már egy okos ötödikes azonnal rákérdezne: „Hogyan lehetséges ez?” Mivel a Hold mindig ugyan azzal az „arcával” fordul a Föld felé mozdulatlanul, ha valaki a Hold egy pontján stabilan helyet foglal és felnéz, az mindvégig és kizárólagosan egy pontban fogja látni a Földet. (Ennek posszibilitásán még a Hold gyenge librációja, ingása sem változtat.) Vagyis senki soha nem láthat a Holdon, lábát lógatva egy kráter szélén, Földfelkeltét. Némi utánjárással kiderült, hogy tényleg nem ilyen jelenséget fényképeztek le az Apollo 8 űrhajósai 1968-ban. A Hold körül keringő űrhajóról akkor készítettek sorozatfelvételt, ráadásul nem horizontális, hanem vertikális iránnyal, amikor a Hold mögül előbukkant, s így a Föld valóban fokozatosan kezdett látszani. Már csak 45 fokkal el kellett fektetni a képeket, és kész is volt a Földfelkelte. A bamba átlagember pedig felületességével nem is reagálhatott másként, mint gondolatmentes gyönyörködéssel.

(Folytatjuk)